

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

NÕUDED PANKROTIMENETLUSES

Analüüsitavad sätted pankrotiseadusest §§ 93-107

Koostaja: Toomas Saarma

NÕUETEST TÄPSEMALT (Insolvenzordnung kommenteeritud väljaande alusel¹)²

/2316/ **Maksunõuete esitamisel** eripärad puuduvad. Enne pankroti väljakuulutamist tekkinud maksunõuded tuleb märkida pankrotitabelisse; tähendust ei oma seejuures, kas võlgnikule on saadetud maksuteatis. Samuti ei ole oluline, kas teatis on õigusjõus või on seda vaidlustatud ja vaidlus ei ole veel lõppenud. Nõude kandmisel pankrotitabelisse puudub iseenesest maksuteatise või ametivõimude sunniabinõu tähendus. Nõude kandmisel pankrotitabelisse on reeglina sama sisu, mis maksuteatisel, kuigi tabelisse kandmisel on tegemist “maksude lihtsa arvestusega”. Esitatavat maksuarvestust on võimalik vaidlustada ja see allub pankrotimenetluses nõuete kontrolli ja kaitsmise korrale. Nõuete esitamise menetlus tuleb läbi viia hoolimata sellest, kas on esitatud juba kehtiv maksuteatis või mitte, kas maksunõue on esitatud. Pankroti väljakuulutamise hetkest katkestatakse jooksvate maksude ja nende maksetähtaegade arvestus, samuti käimasolevad maksuvaidlused. Tabelisse tuleb kanda ka enne pankroti väljakuulutamise sissenõutavaks muutunud ettemaksunõuded.

Sotsiaalkindlustuskandjate nõuete esitamine. Tabelisse kandmiseks esitatakse ka maksmata sotsiaalkindlustusmaksed. Sotsiaalkindlustusmaksete teatise ei tohi enam esitada. Paljudel juhtudel pole võlgnik või võlgnikust ettevõtte kriisiolukorras makse enam deklareerinud, nii et kõigepealt tuleb tabelisse kanda summa suurus, mida saab pärast kontrollimist täpsustada.

Elatise nõuete esitamine. Maksmata elatise nõuded, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist, tuleb esitada ja tabelisse kanda. Nende nõuete suhtes võtab elatisevõlausaldaja kui järjekohaga mitteseotud võlausaldaja (§ 38) menetlusest osa. Elatisevõlausaldajatel on erinevalt ülejäänud võlausaldajatest õigus nõuda elatisevõlu suuruses võlgniku sissetulekute vastavas osas arestimist. Pärast pankroti väljakuulutamist ei ole jooksvad elatisevõlud enam sissenõutavad.

Töötajate nõuded. Võlgniku töösuhted eksisteerivad edasi ka pärast pankroti väljakuulutamist, mõjutamata pankrotipesa, s.t. koos kõigi oma õiguste ja kohustustega. Palganõuded, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamise hetke, saab töötaja sisse nõuda vaid pankrotivõlausaldajana. Pankroti väljakuulutamise hetkest toimub palganõuete esitamine eranditult pankrotiseaduses ettenähtud korras; nõuded ei tohi siiski olla muutunud sissenõutavaks enne pankroti väljakuulutamise hetke. Tariifidega reguleeritud töötasude nõudest (nt puhkusetasu, jõulupreemia) loobumine on ilma vastava

¹ Uhlenbruck. Insolvenzordnung Kommentar. 12. Auflage. Verlag Franz Vahlen München 2003

² Autori selgitus: kaldkriipsude vahel on märgitud raamatu leheküljenumbriid.

klauslita isegi siis keelatud, kui selles on ettevõtte ja tema partnerite poolt ettevõtte tööga kindlustamise huvides kokku lepitud üheks, kaheks või enamaks aastaks.

/2318/ Teisiti ei ole ka siis, kui kokku on lepitud selles, et töötaja lahkumise korral tööga kindlustamise perioodil "tekib" nõue uuesti loobunud osas. Selline lubamatu kokkulepe ei muuda pankrotimenetluses nõuete järjekohiti selliselt, et uuesti "tekkinud" nõue oleks massvõlg. Nõue jääb järjekohaga mitteseotud nõudeks, kuna see on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist.

Töötajate nõuded on kõik töösuhetest tulenevad varalised nõuded (nt palk ja lisatasud, puhkusetasu, komisjonitasud, kasumiosa, varalised hinnatavad tulemustasud ja muud kuluhüvitised) niivõrd kuivõrd need on jäänud maksmata enne pankroti väljakuulutamist. Nende nõuete esitamisel tuleb näidata nõude summa ja alus; lisada tuleb dokumentide koopiad, millest nõue on tekkinud. Üldjuhul näidatakse töötajate nõuded brutosummana. Tuleb esitada ka nõuded, millest tuleneb kohustus alluda kohesele sundtäitmisele (*Vollstreckungstitel, titulerte Forderungen*). Kokkulepe allumise kohta kohesele sundtäitmisele ei muutu pankroti väljakuulutamisel kehtetuks, kuid pankrotimenetluse kestel ei ole lubatud üksikud sundtäitmised üksikute nõuete rahuldamiseks. Samuti tuleb esitada nõuded, mille üle on toimumas kohtuvaidlus, kuid puudub veel seadusjärgus lahend.

Nõuded, mida ei tule esitada. Ei esitata massnõudeid nagu näiteks töötajate sotsiaalplaanist tulenevaid nõudeid (sotsiaalplaan on ettevõtja ja ettevõtte nõukogu vaheline kokkulepe, mille sisuks on huvide tasakaalustamine ja majanduslike raskuste maandamine, mis tekivad töötajatel ettevõtte ümberkujundamisel, aga ka selle töö seiskumisel). Need nõuded tuleb halduril läbi vaadata enne teisi rahalisi kohustusi (§ 53). Tegemist on nn eralduma õigustatud võlausaldajatega (*absonderungsberechtigte Gläubiger*), kelle õigus eralduda tagab isikliku nõude pankrotivõlgniku vastu ja kes seetõttu samas ka on võlausaldaja. Nendel isikutel on õigus esitada oma nõue täismahus. Nõude erandlik olemus avaldub aga alles jaotusmenetluses.

Nõuet ei pea esitama ka tasaarvestatava nõudega võlausaldajad, sest neil on õigus nõue tasaarvestada. Kui sellise nõude omanik aga loobub tasaarvestusest, võib ta oma nõude esitada täismahus.

Nõuet ei pea esitama ka need võlausaldajad, kellel on võlgniku vastu isiklik nõue, mis on asjaõiguslikult pankrotipessa kuuluva asjaga tagatud. Nemad ei kuulu pankrotivõlausaldajate ringi ja peavad oma nõude rahuldama väljaspool pankrotimenetlust.

Kui nõue esitatakse mitme isiku poolt (topelt), on nõude esitamised kõik kehtivad ja kantakse tabelisse. Solidaarvõlgnik ja käendajad on pankrotivõlausaldajad, kui nad on võlausaldaja nõude enne pankroti väljakuulutamist rahuldanud. Nemad võivad seetõttu põhi- või kaasvõlgnikule vastavast sisesuhetest esitada regressnõude. §-s 44 sätestatu takistab teatud mõttes nõuete esitamist. Käendaja või solidaarvõlgnik võib oma nõude ainult siis tabelisse kandmiseks esitada, kui võlausaldaja oma nõuet ise ei esita. Sellega tahetakse takistada võlgniku suhtes vaid üks kord kehtiva nõude "topelt arvessevõtmist". Sama siis, kui käendaja või solidaarvõlgnik rahuldab võlausaldaja nõude osaliselt ja omandab seeläbi materiaaõigusliku sõltumatu regressnõude võlgniku vastu. Kuigi seda peetakse ebaõiglaseks, on kehtiv õiguslik regulatsioon selline, et solidaarvõlgnik ja aktsesoorne kaasvõlgnik ei ole õigustatud pankrotimenetluses kaas- või põhivõlausaldaja vara suhtes nõudeid esitama.

Vorminõuded. Nõuded tuleb esitada kirjalikus vormis, kuid nõudeavaldus ei pea olema ilmtingimata allkirjastatud. Isikuid, kellel puudub protsessiteovõime, esindab seaduslik esindaja. Juriidilise isiku või

äriühingu nõude esitab seaduslik esindaja. Solidaarvõlausaldajate puhul võib iga võlausaldaja esitada kogu nõude, sama kehtib ka jagamata päranditombu kohta. Lepingulised esindajad peavad põhimõtteliselt koos nõudega esitama kirjaliku volituse, erandiks on vandeadvokaadid. Samas peab nõuet esitav advokaat arvestama sellega, et pankrotihaldur või pankrotivõlausaldaja võib tugineda volituse puudumisele nõudele vastuväite esitamisel. Volituse korral ei piisa üldisest protsessivolituses, kuna pankroti puhul pole tegemist sundtäitmiselega. Kui volitus on antud vaid nõude esitamiseks, ei saa advokaat selle alusel esindada edasises pankrotimenetluses, eriti vastuväidete esitamisel.

/2322/ Menetlus käib saksa keeles ja halduril on õigus teistes keeltes nõudeavaldused tagasi lükata. Erandiks on EÜ piiriülesed pankrotid (Nõukogu määrus nr 1346/2000 art 42 lg 1 lause 1). Aga ka nendelt võlausaldajatelt saab sama sätte teise lõike alusel nõuda tõlget menetluse toimumise maa ametlikku riigikeelde või ühte riigikeeltest. Vastasel korral oleks nõude kontrollimine raskendatud. Tõlke esitamiseks annab pankrotihaldur tähtaja. Kui võlausaldaja tõlget ei esita, ei jää pankrotihalduril muud üle, kui nõudele juba eelnevalt vastu vaielda.

Lubatud on nõude esitamine volitatud isiku poolt, kellele võlausaldajad on nõude üle kandnud (nn "*Poolanmeldungen*"), samuti kogumnõuete esitamine (*Sammel-anmeldungen*). Viimaste puhul on tegemist ühtse paljudest sama liiki kokkupandud nõuetest teatamisega. Eelduseks on siiski, et teatest nähtuvad nõuded on individualiseeritavad, st neile on võimalik üksikult vastu vaielda.

/2323/ **Sisunõuded nõuete esitamisel.** Nõud esitamisel tuleb märkida selle alus ja nõudesumma. Vastavalt EÜ Nõukogu määruse 1346/2000 art-s 1 sätestatule tuleb teatada nõude liik, selle tekke aeg ja nõudesumma. Edasi tuleb märkida, kas nõutakse eesõigust, asjaõiguslikku tagatist või omandireservatsiooni kindlate esemete suhtes. Nõude aluse märkimine tähendab faktiliste asjaolude esitamist, millest nõue tuleneb. Vajalik on näidata ka õiguslik alus, st kas võlasuhe on lepingust tulenev või deliktiline. Delikti korral peab võlgnik juba nõude esitamise avaldusest teada saama, milline on nõude õiguslik alus. See on eriti oluline seoses hilisema võimaliku füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamisega (*Restschuldbefreiung*). Peetakse õigeks, et võlgnik juba nõudeavalduste esitamise hetkel saaks teada, et talle ei kohaldu vastavatel juhtudel kohustustest vabastamise regulatsioon. Eriti nt pangad heidavad võlgnikele ette krediitkaartidest tulenevate õiguste kuritarvitamist ja kui võlausaldaja märgib nõude aluseks sellise õigusliku aluse, ei kohaldu võlgnikule kohustustest vabastamise regulatsioon. Kui sellisest nõudest pankrotimenetluses ei teatata või ei viidata sellest teatamisel § 174 lg-s 2 sätestatule, võib võlgnik taotleda kohustustest vabastamist ja võlausaldaja ei saa enam oma deliktist tulenevat nõuet sundtäitmisele pöörata. Kui võlgnik ei vaidle deliktist tulenevalt nõudele nõuete kaitsmise koosolekul vastu, siis kantakse tabelisse võlausaldaja mäрге, et nõue põhineb deliktil. § 178 lg-s 3 sätestatu kohaselt on sellel tabelisse kandmisel õigusjõus otsuse mõju pankrotihaldurile ja pankrotivõlausaldajatele, see nõue allub sundtäitmisele. Kommentaatorid leiavad, et see regulatsioon ei ole hea. Ebaselgeks jääb, kas juhul, kui võlgnik ei vaidle vastu nõude suurusele, kuid vaidleb vastu nõude alusele, peaks võlausaldaja esitama nõude tunnustamise hagi nõude aluse kindlakstegemiseks.

/2324/ Igal juhul tehakse sellisel juhul nõude alus kindlaks väljaspool pankrotimenetlust. Ühest vastust pole, kuidas menetleda, kui võlgnik vaidleb vastu nõude alusele, kuid võlausaldaja ei esita nõude tunnustamise hagi. Ollakse seisukohal, et võlgnikul on alati õigus esitada ise negatiivne nõude tunnustushagi, et teha kindlaks asjaolu, et tegemist ei ole deliktilise nõudega.

Maksunõuete esitamisel peavad nõuded olema individualiseeritavad, eriti selles osas, kas tegemist on põhi- või intressinõudega.

Viivise arvestus tuleb näidata ainult siis, kui viivist nõutakse põhivõlgnevusest. Kui viivised esitatakse kõrvalnõudena, piisab nende protsendi ja viivise arvestuse aja märkimisest.

/2325/ **Dokumentaalsed ja muud tõendid.** § 174 lg 1 lauses 2 sätestatu kohaselt tuleb lisada dokumendid, millest nõue tuleneb. Nende põhjal otsustab pankrotihaldur nõude tabelisse kandmise põhjendatuse ja pankrotivõlausaldaja nõudele vastuvaidlemise üle. Kui nõude esitaja dokumente ei esita, võib pankrotihaldur sellele vastu vaielda ja nõude esitaja kannab nõuete tunnustamise protsessi kulud. Kui üldjuhul võib dokumendid esitada koopiadena, siis erandiks on kokkulepe kohesele sundtäitmisele allumisest (*Vollstreckungstitel*), veksli ja võlatunnistus. Neile kolmele kantakse nn "nõude tunnustamise märk" (*Feststellungsvermerk*) ainult originaalile.

Mittenõuetekohane nõudest teatamine. Pankrotihaldur vaatab nõuded enne tabelisse kandmist läbi ja tal on kohustus juhtida tähelepanu (*Hinweispflicht*) sellele, kui nõudeavalduses on ilmseid puudusi. Samas ei saa võlausaldajad nõuda, et pankrotihaldur vaataks nõudeavaldused kohe läbi ja kontrolliks, kas seal on formaalseid puudusi. Seetõttu peaks pankrotihaldur kõik esitatud nõuded tabelisse kandma. Osad kommentaatorid arvavad, et midagi ei juhtu, kui pankrotihaldur kannab tabelisse puudustega nõude ega ka siis, kui haldur keeldub esitatud nõude tabelisse kandmisest, sest nõude esitamine kui õigustoiming on kehtiv ka ilma tabelisse kandmiseta. Praktilistel kaalutlustel peaks aga halduril eelkontrolliõigus olema.

Nõuete puudusi võib olla kaheksa: olulised puudused, mis muudavad nõude esitamise iseenesest kehtetuks ja puudused, mis nõude kehtivust ei mõjuta. Lubatud on nõude esitamise avalduse muutmise või täiendamise kontrollaja lõpuni.

/2326/ **Nõudeavalduste eelkontroll ja tagasilükkamine.** Vaieldav on, kas eelkontrolli peaks teostama pankrotihaldur või on see kohtu pädevuses. Osad kommentaatorid (nt Eckardt) leiavad, et eelkontroll kuulub kohtunikuabi kompetentsi. Viimane peaks tagasi lükkama ka juba tabelisse kantud, kuid oluliste puudustega nõuded. Tagasilükkamise otsustamine toimub pankrotikohtu (kohtunikuabi) otsusega. Teised kommentaatorid (Eickman, Gottwald) leiavad, et protsessiökonomika seisukohalt on otstarbekas jätta eelkontrolli õigus pankrotihaldurile.

Järjekohaga seotud nõuetest teatamine. Järjekohaga seotud nõuetest tuleb teatada üksnes siis, kui pankrotikohus on selleks spetsiaalselt üles kutsunud. Seadusandja on lähtunud eeldusest, et järjekohaga seotud nõuete võlausaldajad võivad ainult erandjuhtudel oma nõuete rahuldamisega arvestada. Näiteks siis, kui mittejärjekohaga seotud pankrotivõlausaldaja nõue jääb osaliselt rahuldamata või jääb teiste nõuete rahuldamise järgselt raha üle või esitatakse kompromissettepanek, mis näeb ette maksed järjekohaga seotud nõuete omanikele. Pankrotimenetlust, kus selliseid erandeid ei ole, ei pea selliste nõuete esitamise ja tunnustamisega koormama. Järjekohaga seotud nõuete omanikud ei ole hääleõiguslikud, ka mitte siis, kui arutuse all on kompromissi kinnitamine. Nende nõuetega ei arvestata jaotuskava koostamisel.

/2330/ § 175 lg-s 1 sätestatust tuleneb pankrotihalduri kohustus kanda nõuded tabelisse ja teostada nende suhtes eelkontroll. Seejuures eristatakse nõuete esitamise ja tabelisse kandmise menetlust. Viimases menetluses läheb teatud pädevus üle pankrotikohtule. Pankrotihalduri poolt nõuete

tabelisse kandmisel puudub dokumenteeriv tähendus. Valitseva arvamuse kohaselt on pankrotihalduril formaalse eelkontrolli pädevus. Esiteks on see seotud pankrotihalduri kohustusega tabelit nõuetekohaselt pidada, teisalt aga otstarbekas ka protsessiökonomika seisukohalt. Vaieldav on, kas pankrotihalduri pädevuses on ka teatud ulatuses sisulise kontrolli teostamine. Ilmsete puuduste korral tuleks seda pädevust jaatada. Nt kui võlgnik esitab massnõude, mis tabelisse kandmisele ei kuulu, võib haldur selle tagasi lükata. Või kui esitatakse järjekohaga seotud nõue ja kohus ei ole võlausaldajaid nende nõuete esitamiseks üles kutsunud.

/2331/ Pankrotihaldur on õigustatud mitterõuetekohased nõuete esitamise avaldused tagasi lükkama. Enne tagasilükkamist on pankrotihalduril kohustus vastu vaielda mitterõuetekohastele avaldustele ja nõuetele, mida ei saagi esitada. Sellega annab pankrotihaldur nõude esitajale võimaluse nõue tagasi võtta. Kui nõuet tagasi ei võeta, peab pankrotihaldur nõude tagasi lükkama. Pankrotihaldur ei pea kontrollima, kas nõue on põhjendatud ja kas sellele on vastu vaieldud. Nõude sisuline kontroll järgneb nõuete kaitsmise koosolekul. Tagasilükkamine on vormivaba ja ei pea toimuma otsuse vormis.

Ka järelevalvekohustuse teostamise raames ei saa kohus kohustada haldurit kandma tabelisse lubamatuid või puudustega nõudeavaldusi. Tegemist on pankrotihalduri diskretsiooniõigusega.